

LISA 1. JUHENDID

ÜKSIKISIKUD

Hiiumaa elanik, saare külastaja

- LOOBU.** Väldi ühekordseid tooteid.
- VÄHENDA.** Osta vaid asju, mida vajad, ning vali vähem pakendatud tooteid.
- KORDUSKASUTA.** Osta teiselt ringilt või uuendatud tooteid või vali uusi asju, mis on toodetud kestma. Joo kraanivett, eelista korduspakendeid, kanna oma nõusid ja kotti kaasas.
- KÄITLE.** Kogu liigiti kõiki jäätmeid ja eelista tooteid, mis on ümbertöödeldud materjalist.
- TUNNE ÜMBRUSKONDA.** Uuri lähedalolevaid jäätmekäitluse ja korduskasutuse võimalusi.
- LASE RAHAL RÄÄKIDA.** Hääleta rahakotiga – osta vähem raiskavaid tooteid ja nõua tootjatelt enam.
- HINDA.** Tee isiklik jäätmeülevaade, et mõista, kuidas vähendada jäätmeteket ja teha kestlikke ostuotsuseid.
- JAGA.** Kui oled leidnud enda jaoks hästi toimivaid lahendusi jäätmete vältimiseks ja mugavaks liigiti kogumiseks, siis jaga häid ideid, kaasa sõpru ja perekonda. Nt milline on su lemmik veepudel või milliste nupukate nippidega pead meeles poodi oma kotiga minna.
- LAENA.** Loo võrgustikke asjade laenamiseks ja jagamiseks.
- OLE ETTEVÖTLIK.** Ringlussevõtu võimaluste piiratuses alusta oma äri.
- OLE TARK.** Mõtle kaasa, loe juurde, kuidas probleeme lahendada.

KODANIKUÜHENDUSED

- ÕPETA UUSI HARJUMUSI.** Kasvata teadlikkust ja muuda suhtumist eriti noorte seas – korduskasutus on äge!
- TEGUTSE KOHALIKULT.** Loo, toeta ja ühenda kohalikke lahendusepakkujaid oma kogukonnas.
- JUHI TÄHELEPANU.** Osuta puudujääkidele süsteemis ja lahenduste kasutajate juures. Tee järelevalvet.
- HARI.** Toeta elukestvat õpet ja uuringuid, mille keskmes on ressursikasutus.
- KIIDA.** Osuta parimatele näidetele – enda ja teiste tehtule. Jaga kiitust (eesrindlikele kleepsud), loo auhind või toeta muul moel eeskujulikke algatusi-jõupingutusi.
- MÄRKA JA RÄÄGI.** Osuta tähelepanu, kas kohalik omavalitsus, riik ja ettevõtted täidavad oma lubadusi ja kohustusi.
- TEE KOOSTÖÖD** kohaliku omavalitsusega.

TEENINDUSASUTUSED JA KAUPLEJAD

- HARI.** Õpeta klienti, kuidas sinu toodete, nõude ja kottidega ringi peab käima. Kuidas ja kus neid saab tagastada.
- OLE PIONEER.** Kohalikku pandisüsteemi nõudele ja kottidele saab luua ka siis, kui selleks puudub riiklik regulatsioon või avalik süsteem.
- KASUTA TARKA PAKENDAMIST.** Alati eelista vähem pakendatud kaupa, nutikaid pakendeid ja korduskasutatavaid pakendeid.
- ELUTSÜKLI LÕPP.** Küsi endalt, mis saab pakenditest hiljem. Teoreetiliselt ümbertöödeldav materjal ei taga pakendi tegelikku ümbertöötlusse jõudmist. Vii end kurssi, mis mõju on sinu valikutel peale kasutuse lõppu.
- OLE ETTEVÕTLIK.** Paku ise teenust, mis aitab pakendeid vähendada.
- OLE TARK.** Mõttele kaasa, loe juurde, kuidas probleeme lahendada. Otsi uusi teadmisi, uuri teiste kogemusi ja küsi abi (nt Hiiumaa Arenduskeskuselt).

AVALIKE ÜRITUSTE KORRALDAJAD¹

Avalik asutus, eraettevõtte, seltsing, eraisik

- Ära jaga meenete ja kingitustena ühekordse kasutusega asju, v.a toit. Meeneid ja kinke jaga nii vähe kui võimalik. Kui see on ikkagi vajalik, eelista keskkonnahoidlikke teenuseid ning annetusi-toetusi. Füüsiliste kinkide puhul eelista kohalikku toitu ja maitseelamusi ning praktilisi, keskkonnahoidlikest materjalidest toodetud esemeid.
- Väldi kaupade, kinkide jm inventari liigset pakendamist.
- Ära kasuta ühekordseid joogikõrsi, segamispulki ega kokteilikaunistusi.
- Kasuta järelejäänud toitu: anneta või anna korraldajatele ja klientidele kaasa, eelista seejuures korduskasutatavaid anumaid.
- Osalejad võivad kaasa võtta korduskasutatavad joogipudelid ja oma toidunõud.
- Võimalda nõude loputamist.
- Üritustel on tasuta puhas kraanivesi kättesaadav. Paiguta veepunktid toidualade lähedale. Võimaluse korral väldi pudelivee (ja muude pudelijookide) serveerimist, paku korduskasutatavate joogipudelite täitmise võimalust.
- Küllastajatelt kogutavate jäätmete liigid sõltuvad ürituse iseloomust. Minimaalselt tuleb koguda eraldi segaolmejäätmed, biojäätmed ning panditaara ja pakendid. Kasuta tähistusvärve: taara – roheline, biojääde – pruun, segapakend – kollane (kui on nõue jäätmehoolduseeskirjas ja küllastajatel seda tekib), segaolme – must, kordusnõud – selgelt märgistatud, nähtaval kohal ja informeeriva sildiga, et tegu ei ole jäätmetega. Selguse loomiseks on headeks abivahenditeks tootenäidiste lisamine konteineritele-siltidele või n-õ seemneks konteinerisse.
- Tõhusaks liigiti kogumise kvaliteedi parandamise meetmeks on rohesaadikute kasutamine, kes aitavad jäätmekogumispunktide küllastajatel paremini jäätmeid liigiti koguda ja kordusnõusid tagastada. Selleks saab edukalt kasutada vabatahtlikke, malevaid või tudengeid.
- Keskkonnahoiuga seotud reeglid on küllastajatele edastatud ja avalikult kättesaadavad vähemalt nädal enne üritust.

¹ Kohandatud Tartu 2024 keskkonnahoidlike sündmuste korraldamise juhendist

- Partneritele-kauplejatele on keskkonnahoidu puudutavad reeglid edastatud kirjalikult koostöökokkulepete sõlmimisel või piisavalt varakult enne ürituse toimumist, et kaupleja-partner oleks võimeline keskkonnahoiureegleid täielikult täitma.
- Nii küllastajatele kui ka partneritele selgitatakse keskkonnareegleid ka kohapeal ürituse ajal.
- Järjepidev ja korduv kommunikatsioon kasutatavate keskkonnahoidlike põhimõtete kohta. Seda on tarvis teha nii auditooriumile, tiimile, partneritele kui ka kauplejatele ja esitlusaladele. Kasutada tasub lihtsat keelt, vältida erialast sõnavara.
- Keskkonnahoiu ja jäätmekorralduse reeglite selgitamiseks loo lihtsad ning selged juhised, mis jõuavad aegsasti sihtrühmadeni (nt kauplejad, esitlusaladel osalejad). Produktsiooni- ja ülesehitustiimidele ning kauplejatele-esitlusaladele ja partneritele on tarvis keskkonnahoidliku korralduse reegleid meenutada kohapeal ürituse eel ning ajal.
- Keskkonnahoidlikkuse teavitust tuleb toetada ürituse avalikus kommunikatsioonis ning ka kohapealse infograafikaga (sildid, viidad jms).
- Ettevalmistatud võimalikud vastused kogukonna, osalejate ja meedia kriitilistele küsimustele (nt rohepesu süüdistused ja tõrjuv hoiak küllastaja lisapingutuste suhtes).

ÜRITUSTE KORRALDAJAD

Seminarid, konverentsid, töötoad

Avalike ürituste nimekirjas loetletu toetab enamuste ürituste korraldamist. Professionaalse iseloomuga ürituste korraldamisel tasub hinnata veel järgnevat.

- VÖRGUS/KOHA PEAL.** Näost-näku kohtumine on kasulik, kui see on ka vajalik. Hinda üritust planeerides, kas selle eesmärki saab saavutada ilma vajaduseta planeerida suure keskkonnamõjuga tegevusi. Sel puhul arvesta ürituse kestuse, grupidünaamika, kaasatuse, osalejate hulga ja reisiteekondade pikkusega. Samuti tasub kaaluda, kas kohtumisse võiks hõlmata rohkem kui ühe koosoleku.
- ASUKOHT.** Rohemärgised lihtsustavad asukoha valikut (nt Roheline Võti). Igal juhul hinda asukoha ligipääsetavust ning kaasnevate teenuste tagatust, mis aitaks vältida liigset jäätmeteket (nt kes vastutab toidlustuse eest ja milliseid jäätmeennetuse põhimõtteid rakendatakse). Kas toimumiskoht võimaldab kinni pidada jäätmeennetusvõimalustest (nt kraanivee serveerimine, ühekordsete nõudeta kohvi jms) ning seal on sorteerimisjaamad tekkivatele jäätmetele, mitte pelgalt segaolmejäätmete kastid.
- MATERJALID.** Digitaalsed materjalid ei ole täielikult keskkonnamõjuta, kuid nende eelis on kõigile osalejatele kättesaadavus nii ürituse kestel kui ka järel. Välja printitud materjalid võivad olla õigustatud, kuid nende lamineerimisel hinda, kas see on vajalik funktsionaalsuse eesmärgil (nt ilmastikukindlus) või korduskasutuseks (nt universaalsed suunanäitajad).

OMAVALITSUS

Hiiumaa vald

- REGULEERI.** Sätestab kohaliku omavalitsuse heakorraeeskirjas või Hiiumaa vallas avaliku ürituse korraldamise ja pidamise korras ürituse korraldaja kohustuste nimekirjas nõude tagada toidu ja joogi serveerimiseks üksnes korduskasutatavate anumate ja söögiriistade kasutamine.
- SIHI KAUGEMALE.** Regulatsioonide kõrval sea siht saavutada täiendavaid eesmärke. Need võivad olla näiteks liidud (nt Zero Waste linnad), hea tahte lepe (nt koostöö ühekordsetest nõudest vaba Hiiumaa kontseptsiooni elluviimiseks) ja eeskujuks olemine (nt õppereisid enda strateegia ja edusammude tutvustamiseks teistele kohalikele omavalitsustele).
- KONTROLLI.** Loodud on järelevalvevõimekus. Avaliku ürituse korraldamise ja pidamise nõuete järgimise üle järelevalve teostaja rollid ja õigused on selgelt esitatud ja asjaomased isikud määratud.
- NÕUSTA.** Kohustuste rikkujaid nõustatakse, kuidas nõudeid järgida, ja teavitatakse seadusega määratud vastutusest.
- TAGA RIKKUJATE SANKTSIONEERIMINE.**

Vallavalitsusel on õigus teha järelevalvet oma haldusterritooriumil ühekordselt kasutatavate plasttoodete turule laskmise piirangu järgimise üle. Hiiumaa jäätmehoolduseeskirjas, kohaliku omavalitsuse heakorraeeskirjas, Hiiumaa valla avaliku ürituse korraldamise ja pidamise korras vm teemat käsitlevas regulatsioonis täpsustatakse, kes ja kuidas sanktsioneerib selle rikkujaid. Pakendiseadusest tulenevaid rikkumisi menetleb Keskkonnaamet. Rahatrahv juriidilisele isikule pakendi ja pakendijäätmete kohta arvestuse pidamise nõuete rikkumise ja enesekontrollisüsteemi rakendamata jätmise eest on kuni 100 000 eurot. Pakendi ja pakendijäätmete vältimise ning ühekordselt kasutatavate plasttoodete turule laskmise piiramise kohustuse täitmata jätmise eest on seaduses lubatud trahv kuni 200 000 eurot.
- OLE EESKUJU.**
  - Avalikud asutused ei kasuta ühekordseid nõusid ega kilekotte asutuses ega korraldatavatel sündmustel.
  - Kõik avaliku raha eest soetatav ja hangitav eelistab eranditult kordussüsteemide arendamist ning välistab ühekordsed nõud ja kotid.
  - Avalikus ruumis on nähtaval kohal joogikraanid ja korduspakendite tagastamissüsteemid.
  - Avalikkust teavitatakse kestlikest lahendustest ja plastireostuse probleemist.
  - Turunduses arvestatakse eelnevaga ja rõhutatakse järgitavaid väärtusi.

MÕJUSAD OSALISED

Turismiettevõtted, üritusturismi kliendid jt saare teenuseid ja tooteid tarvitavad osalised

- LEVITA INFOT.** Kutsudes üles veetma aega Hiiumaal, õhuta inimesi kasutama siin pakutavaid kestlikke lahendusi, jaga üksikisikutele loetletud suuniseid.
- TELLI TARGALT.** Sea tingimuseks teenindusasutustele, et joogi- ja sööginõud oleks pestavad (ära paku ühekordseid nõusid alternatiivina). Nõua kraanivee kättesaadavaks tegemist.
- HARI.** Õpeta klienti ja töötajat, kuidas toodete, nõude ja kottidega ringi peab käima ning kuidas ja kus neid saab tagastada.